

Kaasava hariduskorralduse tõhusus üldhariduses 2023

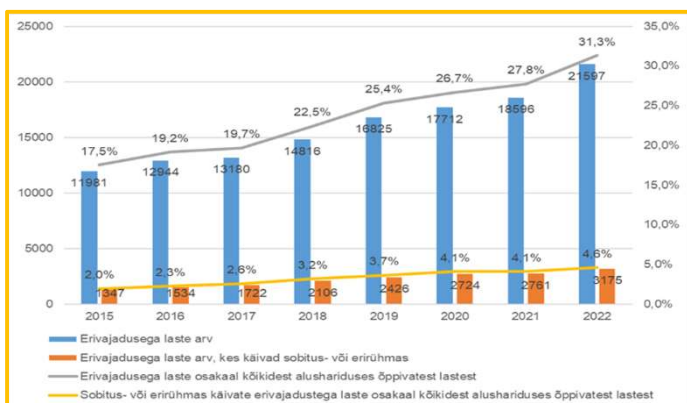
TARTU ÜLIKOOL
haridusteaduste instituut

- **Mis:** ülevaade kaasava hariduse rakendumisest alus- ja üldhariduses
- **Kes:** Tartu Ülikooli töörühm professor Äli Leijeni juhtimisel, HTMi tellimisel, hankelepingu alusel
- **Millal:** ajavahemikul jaanuar 2023 kuni juuni 2024
- **Miks:** HTM korraldab iga viie aasta järel seireuuringu, et hinnata poliitikate toimimist ja kavandada vajadusel muudatusi kaasava hariduskorralduse paremaks toimimiseks
- **Kuidas:** kirjanduse analüüs, registriandmete analüüs (EHIS, STAR, TSD), ankeetküsitlused ja intervjuud haridustöötajate, haridusasutuse pidajate, ülikooli õppejõudude, lapsevanemate ja õpilaste seas.

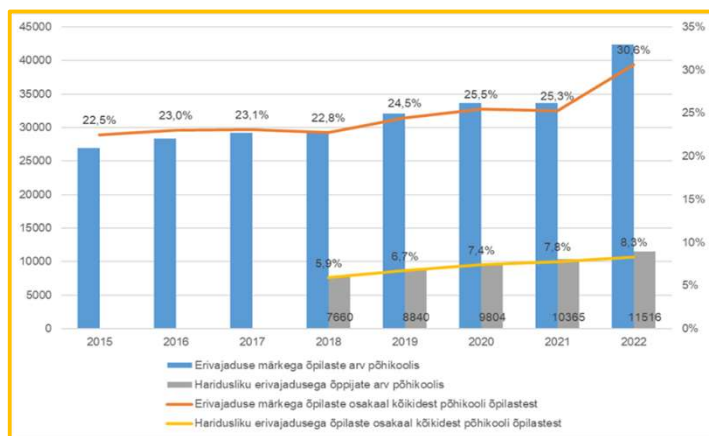
Muutunud on **haridusliku erivajadusega õpilase määratlus**. Haridusliku erivajadusega õpilaseks peetakse vaid õpilasi, kellele kooliväline nõustamismeeskond on andnud soovitusel rakendada tõhustatud või erituge. Samas on tuge vajavaid õppijaid rohkem.

EHISE andmete põhjal näeme, et alushariduses ning põhikooliastmetes on haridusliku erivajadusega laste ja õpilaste hulk vaatlusalustel aastatel (2015/2016–2022/2023 õppeaasta) olnud **kasvutrendis**.

ALUSHARIDUS

PÕHIHARIDUS

HOIAKUD KAASAVA HARIDUSE SUHTES

Kaasava hariduse põhimõtte osas (kaasava hariduse visioon) on erinevate sihtrühmade **hoiakud pigem positiivsed**. Kuid esineb ka väga negatiivseid hoiakuid.

Lasteaia personali hoiakud on kaasava hariduse põhimõtete suhtes omakorda **mõnevõrra soosivamad kui kooli personali omad**.

Lapsevanematest on **lasteaia lapsevanemad soosivamad** kaasava hariduse suhtes kui kooli lapsevanemad.

Toe vajadusega laste vanemad hindavad **lasteaia** kontekstis **kõrgemaks kaasava hariduse kasu** ja **kooli** kontekstis **madalamaks kaasava hariduse riske** võrreldes teiste vanematega.

HINNANGUD RAKENDUMISELE

Olulise kaasamise takistusena toodi erinevate sihtrühmade poolt esile **ressursside puudus**. Lisaks rahalistele ressurssidele tugispetsialistide puudus, eriti maapiirkondades.

Haridusasutustes hinnatakse kõige kõrgemalt **asutuse siseste tugispetsialistide tööd**. Koolivälise nõustamismeeskonna osas oodatakse, et õpetajaid nõustataks rohkem ja sisulisemalt ning otsuseid tehtaks enam tuginedes otsestele tõenditele, sh haridusasutuses läbi viidud vaatlustele ja hindamistele.

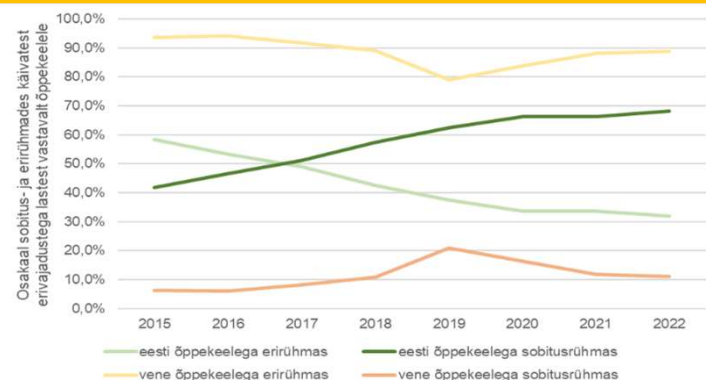
Senised täienduskoolitused on uuringus osalenute hinnangul olnud pigem tagasihoidlikud **erinevate õppijate koosõpetamise käsitlemisel**.

ÕPPIKAS ERIRÜHMAS, -KLASSIS, -KOOLIS

Maakondade vahel esineb **suuri erinevusi** selles, kui võrdse sealse erivajadustega lapsed käivad lasteaedade sobitusrühmades.

Eirirühmades käivad pigem **poisid** ja **vene õppekeele**ga õppijad, samas kui **sobitusrühmades** käivad pigem **tüdrukud** ja **eesti õppekeele**ga õppijad.

Piirkonniti on erinevusi ka selles, kui suur osakaal toe vajadusega põhikooli õpilastest õpib erikoolis või tavakooli eriklassis. Samuti **sugude lõikes** õpib mõnevõrra rohkem naissoost haridusliku erivajadusega õpilasi tavakooli tavaklassis ning meessoost õpilasi mõnevõrra rohkem tavakooli eriklassides ja erikoolides. **Vene õppekeele**ga haridusliku erivajadusega õpilased õpivad võrreldes eesti õppekeelega õpilastega tunduvalt rohkem tavakooli eriklassides ja erikoolides.

PÕHIKOO LIS TOE VAJADUSEGA ÕPILASTE EDASINE KÄEKÄIK

Vaatlusel aastatel jätkas oma **haridusteed kutsehariduses** üle 50% toe vajadusega õpilastest.

Gümnaasiumisse jõuavad toe vajadusega õppijatest peamiselt **üldise toe õppijad**, kes on õppinud tavakooli tavaklassis. Edasi **kõrgkooli** jõuavad samuti peamiselt **üldise toe** õppijad, kes on õppinud **tavakooli tavaklassis**, kuid nende osakaal on siiski oluliselt väiksem võrreldes õpilastega, kellel ei olnud põhikooli lõpuklassis EHIS-e järgi toe vajadust.

Tööturu käekäigu analüüs näitas, et **juba üldine tugi** on seotud mõnevõrra sagedamini **töövõime vähenemisega**. **Tõhustatud ja eritoe vajadus** on üldtoest veelgi sagedamini seotud **vähenenud töövõimega**.

Sotsiaalhoolekandesüsteemi jõuavad **tuge vajavad õppurid** sagedamini kui tuge mittevajavad õppurid.

Täiendava toe vajadusega õppijate sissetulek on üldiselt **mõnevõrra väiksem** kui tuge mittevajanud õppijatel.

ETTEPANEKUD

1. Ühtlustada **kaasavat haridust puudutavad arusaamad** ja uuendada õigusakte.
2. **Kujundada süsteemselt** kaasavat haridust toetavaid **hoiaku**id.
3. Töötada välja **rahastusmudel**, mis soodustaks kaasava hariduskorralduse rakendamist.
4. **Kaasata lisapersonali** haridusasutustesse ja haridusasutuse välisesse tugisüsteemi (hindamis- ja nõustamissüsteemi).
5. Vähendada toevajadusega õpilaste arvu rühmades/klassides ja kehtestada rühma/klassi **täituvuse piirnormid** suurendamisvõimaluseta ning arvestada toevajadusega õppijatega tööd täiendavalt **õpetaja koormuses**.
6. Toetada **õpetajate omavahelist koostööd** lasteaia/skoolis ja võimaldada õpetajatele toetavaid teenuseid.
7. Koolitada õpetajaid ja tugispetsialiste kaasava hariduse valdkonnas nii **esma- kui ka jätkuõppes**.
8. Suurendada koostööd **erinevate sektorite** vahel ja ühildada **infosüsteemid**.
9. Koostada **üks riiklik õppekava**.
10. Teha tuge vajavatele õpilastele suunatud kvaliteetne **õppevara kättesaadavaks**.
11. **Analüüsida Rajaleidja tegevusi** ja teha ettepanekud tööprotsesside tõhustamiseks ja koostöö edendamiseks haridusasutustega.
12. Suurendada **tõenduspõhisust** kaasavat haridust puudutavates **poliitilistes otsustes**.